

Prof. Dr. Ergin Çiftçi

Sporcu
erginciftci@gmail.com

Turnuva

Kim korkmaz kaybetmekten?

Mavikale'nin bu sayısında, iç dünyası karışık genç bir satranç şampiyonunun bir turnuvada yaşadıklarını anlatan bir filmi tanıtacağım: Turnuva

Perde açılır: Bir satranç turnuvasının ilk turunun hemen öncesinde buluruz kendimizi. Büyük bir salonda yapılan bu heyecan verici turnuvayı canlı yayınlayan programın sunucuları, izleyiciye turnuva hakkında bilgiler vermektedir. Budapeşte'de, 7 turdan oluşan bu uluslararası açık turnuvada izleyicinin gözü özellikle en güçlü oyuncularının oynayacağı ilk dört masada olacaktır. Neredeyse bütün oyuncular yerini almasına karşın turnuvanın favorisi henüz salona gelmemiştir. Birinci masada siyah taşlarla oyuna başlaması gereken Fransa Şampiyonu Cal Fournier'i merak edenler arasında Viktor Eggen da vardır. Gençliğinde dünya şampiyonluğunu elinden kaçırmış, Alman kökenli Viktor, halen Fransa satranç milli takımının antrenörlüğünü yapmaktadır.

Merakla beklenen Cal Fournier nihayet salona gelir, sakince masasına oturur, taşlarını düzeltir ve ilk hamlesini yapar. Yapar yapmasına da açılıştaki, henüz bir kaç taş oynanmışken hamle yapmayı durdurur (Diyagram 1). Bu teorik konumda, çok doğal görünen, piyonla istenen atını oynamak yerine neden düşünmektedir? Bu soruyu kendi kendine soran rakibi de bir zaman sonra Cal Fournier'in uyuyakaldığını hatta körkütük sarhoş olduğunu fark ederek hakemi çağırır. Olaya dahil olan Viktor bile oyuncusunu uyandırmayı başaramaz, maç sırasında uyumanın kurallara aykırı olmadığını söyleyerek itirazı geçiştirir. Cal Fournier uzun zaman sonra uyanır, oyuna konsantre

FİLMİN KÜNYESİ

Türkçe adı	Turnuva
Orijinal adı	Le Tournoi
İngilizce adı	The Tournament
Yönetmen	Elodie Namer
Yapım yılı	2015
Yapımcı ülke	Fransa
Orijinal dil	Fransızca, İngilizce, Macarca
Süresi	83 dakika
Eserin yazarı	Elodie Namer
Oyuncular	Michelangelo Passaniti, Magne-Håvard Brekke, Ana Neborac, Lou de Laâge, Viktoria Kozlova, Adam Corbier, Fabien Libiszewski, Aliocha Schneider, Thomas Solivères
Yaş sınırı	18 yaş
IMDB Puanı	5.5

olur, hamlesini yapar ve saatine basar. Uykuda harcadığı zamana karşın maçı kazanmayı başarır. Kaybeden rakibine uzattığı elinin havada bırakılmasına hiç kimse şaşırılmaz.

Cal Fournier (Michelangelo Passaniti) turnuvanın favorisi.

Cal Fournier, 10 rakibe karşı körleme satranç oynuyor.

İzleyici, çok yetenekli olmasına karşın kendini beğenmiş, dağınık, sorunlu bir genç oyuncuyla karşı karşıya olduğunu anlar. Cal Fournier, bu turnuva-ya birlikte geldiği Fransız arkadaşları Fabien, Anthony ve Mathieu ile aynı otel odasında kalmaktadır. Onlarla maçtan önce bir şişe tekila içmesine rağmen maçı kazanacağına dair bahse girmiştir. Sık sık aralarında bahse tutuşan bu arkadaş grubu satrançta usta olmalarının yanında gecelerin tadını çıkarmayı da iyi bildiklerini gösterirler. Oyunculardan sorumlu olan Viktor ise onların yaşadığı başıbozukluktan hiç de hoşnut değildir. Özellikle bütün satranç birikimini aktarmaya çalıştığı Cal Fournier'den daha büyük başarılar beklemektedir. Aynı otelin başka bir odasında kalan, bir diğer Fransız olan kadın oyuncu Lou ile Cal arasında fırtınalı bir ilişki sürmektedir.

Turnuvanın ilk turundan sonra Cal Fournier, bir grup satrançsevere karşı körleme satranç oynar. Zor koşullara rağmen rakiplerini birer birer mağlup etse de, kendini iyi bir satranç oyuncusu olarak gören ve Fransız satranç takımının sponsorluğunu yapan birine karşı, antrenörü Viktor'un hatırına, bilerek kaybeder. İşte turnuvanın en küçük oyuncusu olan Max, izleyicinin tam da bu sırada dikkatini çeker. Henüz 11

yaşındaki bu küçük Macar oyuncu az önce Cal Fournier'i yenen tek oyuncuyla bir maç yapmayı önerir. Viktor, bu küçüğün de kulağına bir şeyler fısıldamıştır. Max'in kazanması bütün izleyenleri şaşırtır. Cal Fournier, bu küçük oyuncunun, kendisinin tam tersi biçimde davranmasından, Viktor'un tavsiyesine uymayarak oyunu kazanmasından çok etkilenmiştir. Bu küçüğü ilk turda salonun en arka masalarından birinde oynarken gördüğünü, çocuğun aynı akşam otel koridorunda kendisinden imza istediğini hatırlar.

Max'in ikinci turda ekipten Aurélien'a karşı kazanması da şaşırtıcı olur. Cal Fournier, bir gün önce de bir büyük ustayı yenen bu küçük oyuncuyu araştırır ancak veritabanında hiçbir oyunu olmadığını görür. Acaba bir internet oyuncusuyla mı karşı karşıyadır?

Max de küçük yaşıyla orantısız özgüveniyle adeta Cal Fournier ile alay etmektedir. Otel lobisinde karşılaştıkları bir anda Max kendisinin daha iyi bir oyuncu olduğunu söyler. "Hayır, değil-sin!" diye karşı çıkar Cal Fournier. Ama Max ısrarlıdır: "e4!" Cal Fournier, bu meydan okumayı kabul eder: "e5!" İkisi arasında birden bir meraklı kitlesinin çevrelediği tahtasız, taşsız bir oyun başlamıştır. Satranç bilen izleyicilerin bile

takip edemeyeceği kadar hızlı seyreden oyun Cal Fournier'in duraksaması ve Max'in "Gördün mü, ben senden daha iyiyim!" biçimindeki zafer narasıyla biter. Cal Fournier, sessiz, bir başına kalakalır olduğu yerde. Max'in yeteneği gerçekten de göz kamaştırıcıdır. Viktor bile bu genç yetenekten etkilenmiştir. Max'e kendisini büyük bir şampiyon yapabileceğini söyler. Max, yine alaycı biçimde, bu teklifi reddeder.

Cal Fournier için her şey kötüye gitmektedir. Ne antrenörü Viktor ne de kız arkadaşı Lou ile ilişkisi yolundadır. Max ise her turda kendisine birkaç masa daha yaklaşmaktadır. Max'e karşı olan saplantısı turlar ilerledikçe artar. Bu ruh halinin etkisiyle yaptığı davranışlar Max'in odasına gizlice girip bir ipucu aramak, eli boş kalınca Max'e satrancı nerede öğrendiğini, internette hangi kullanıcı adıyla oynadığını sormak ve yanıt alamayınca onu hırpalamaya kadar uzanır.

Viktor da artık söz dinlemeyen, gide-rek durumu kötüleşen Cal Fournier'den ümidini kesmiş, satranç olimpiyatlarına Anthony'yi götürmeye karar vermiştir. Bu beklenmedik hamle grup içinde bir sarsıntı yaratsa da aralarındaki derin arkadaşlığı zedeleyemez. Max, altıncı turda Anthony'yi de yenerek çok kuvvetli

Cal Fournier (solda) ve Max (Adam Corbier) final maçında.

bir oyuncu olduğunu gösterir. Bu maç sayesinde nihayet bir ipucu bulunur. İnternette Max'in Anthony'ye oynadığı hamleleri yapan kuvvetli bir genç oyuncunun izi sürülür. Bu oyuncunun profilinde Cal Fournier'in resmini kullanması ona hayranlık duyduğunu da göstermektedir. Cal Fournier bu son bulguyla ümitsizliğe kapılır; Max kendi oyunuyla ilgili her şeyi çok iyi analiz etmiş olmalıdır. Son maç için Viktor'dan yardım istemeye gittiğinde onun Lou ile birlikte olduğunu görünce yıkılır, kendini dışarıya atar. Bu sırada Andrea ile karşılaşır. Andrea onun yaşadığı otelde pek de dikkat etmediği temizlikçi kadındır. Zor bir yaşamı vardır Andrea'nın, otelden sonra bir barda da çalışmaya devam etmektedir. İkili bütün bir Budapeşte gecesini birlikte geçirir.

Cal Fournier hiç uyumadan çıktığı final maçına da en son gelen oyuncu olur. Birinci masada beyazlarla oynayan Max, e4 oynamış onu beklemektedir. Bu heyecan verici maçta Cal Fournier, vezir fedasıyla Max'i ve izleyicileri şaşırtır, ancak sonunda üstünlük elde eder (Diyagram 2 ve 3). Rakibini mat etmesi için hamlesini yapıp saatine basması yeterlidir (Diyagram 4). Ama o hamleyi

hiçbir zaman yapmayacaktır.

Turnuva, Fransız kadın senarist Elodie Namer'in kendi senaryosunu gerçekleştirmek için ilk kez yönetmen koltuğuna oturduğu film. Yönetmen nispeten erkek egemen satranç dünyasında bir erkek kahramanın öyküsünü anlatmak gibi cesur bir girişimde bulunuyor. Buna karşın kadın duyarlılığının her karesinde hissedildiği ilgi çekici bir yapıt ortaya koymayı başarıyor. Elodie Namer, bu ilk filmini, sinemanın ressamı Peter Greenaway'in eşsiz yapıtı 'Aşçı, Hırsız, Karısı ve Aşığı' ile karşılaştırılabilir bir kırmızıya boyuyor. Kapalı bir mekânda çektiği filmi için seçtiği Gellért Oteli sayesinde izleyiciye Budapeşte atmosferini solutuyor. Güzeller güzeli Lou de Laâge aracılığıyla satranç dünyasında kadının yerini sorguluyor. Kamerasını turnuvanın yapıldığı bohemyan atmosferden çıkartıp emekçi bir kadının yaşamından bir dilime saphıyor. Hepsinden önemlisi, satranç dünyasında oyuncu üstündeki kazanma baskısının onun iç dünyasında yarattığı tahribatı hissettiriyor.

Yönetmenin dikkate değer bir satranç bilgisi olduğuna ilişkin herhangi bir veriye ulaşamıyor. Buna karşın Elodie Namer filminde profesyonel

oyunculardan satranç konusunda danışmanlık almayı ihmal etmeyecek kadar akıllı olduğunu gösteriyor. Filmin satranç danışmanlığını iki Fransız oyuncu Fabien Libiszewski ve Joachim Iglesias yapıyorlar. Bu iki satranç oyuncusu filmde de karşımıza çıkıyor! Büyükusta Fabien Libiszewski filmdeki önemli karakterlerden Aurélien'i başarıyla canlandırıyor. Joachim Iglesias da filmde Cal Fournier'in altıncı turdaki rakibi olarak çıkıyor karşımıza. Bir diğer Fransız satranççısı, dünyanın zirvesinde yer alan oyuncularından Maxime Vachier-Lagrave de Cal Fournier'in körleme çoğul gösterisinde mağlubiyeti tadan oyuncularından biri olarak sahne alıyor. Bu aktörler filmin Fransız satranç dünyasının desteğini almayı başardığını gösteriyor. Yönetmen filmde Slav savunması, Marshall gambiti, Taşduvar, Pirc, Katalan, Sicilya Dragon, Modern Defans gibi satranç bilen izleyicinin çok aşına olduğu açılış isimlerini kullanıyor. Chessbase gibi bilgisayar programlarına kamerasını cömertçe yöneltiyor. Bütün bu profesyonel satranç danışmanlığına karşın film, ne yazık ki, satrançsever izleyiciyi mutlu edecek parlaklıkta diyagramlar sunmakta yeterince başarılı olamadığı gibi, satranç konusunda hatasız kalmayı da başaramıyor. Max ve

Cal Fournier arasında otel lobisinde tahtasız oynanan maçta imkânsız hamleler yapılıyor veya oynanmış olması muhtemel bazı hamlelerin çıkartılması notasyonda kopukluk yaratıyor.

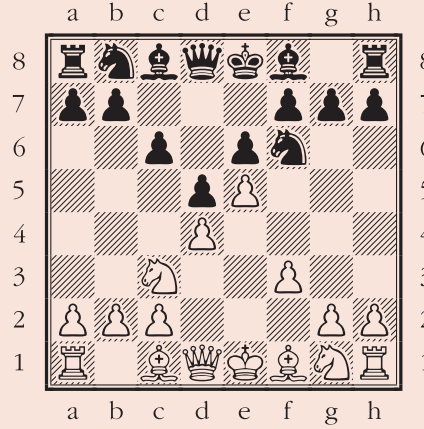
Film bitiyor ama benim aklım Cal Fournier'de kalıyor. Şaşkınlık içindeyim, peşine takılıyorum, Gellért Otel'i'nin hemen önünde, Tuna Nehri'ne tebessümle bakarken buluyorum onu. Neden oyunu matla bitiren o son hamleyi yapmadığını soruyorum. Gülümsemesi bir perde yükseliyor, yüzünde bir peygamber dinginliği, sanki bana yaşayamadığı çocukluğunu anlatmak istiyor; Bitmek bilmeyen dersleri, her turnuva başlangıcında küçük kalbinin nasıl çırpındığını, dünyanın bütün denizleri kadar sonsuz terin gizli şelaleler gibi şakaklarından nasıl süzüldüğünü, o karın ağrılarını, uykusuz gecelerini... "Evet, ama Fransa şampiyonusun sen!" diyorum ona, "Az önce bütün zamanların en yetenekli oyuncusunu bile alt etmeyi başardın. Çektiğin sıkıntılar buna değmedi mi?" diye soruyorum. Max'in odasından gizlice aldığı o oyuncak fili, işte o zaman çıkartıyor montunun cebinden, onu dünyanın en yumuşak elleriyle tutuyor, sanki onda dünyanın bütün oyuncaklarını okşuyor, nemli bir bulut oturuyor gözlerine, başını sakince iki yana sallayarak yanıtlıyor sorumu.

Kaynaklar

<http://www.imdb.com/title/tt3693878/> (Erişim tarihi: 26.02.2016)

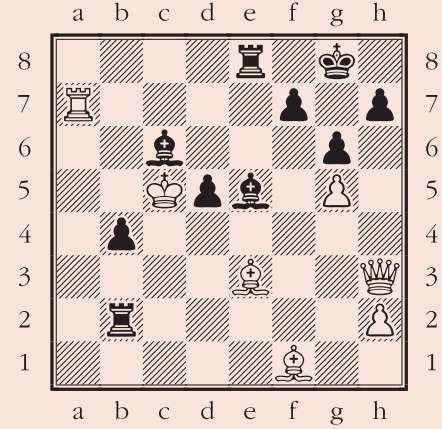
FİLMDEN DİYAGRAMLAR

Diyagram 1

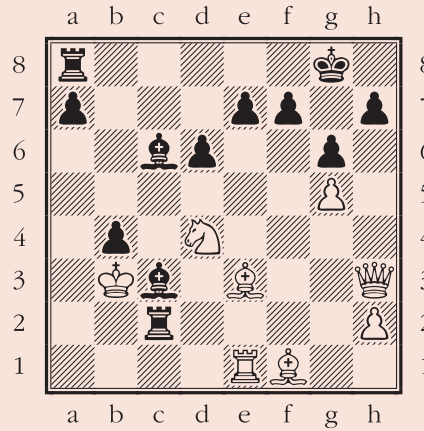
Adsız Rakip - Cal Fournier
Siyah hamlededir.
1... ♖fd7

Diyagram 3

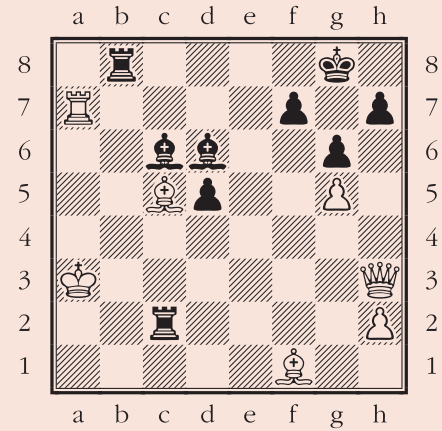
Max - Cal Fournier
Siyah hamlededir.
1... ♖c2+ 2. ♕×b4 ♖b8+ 3. ♕a3 ♔d6+ 9. ♕c5

Diyagram 2

Max - Cal Fournier
Siyah hamlededir.
1... ♖b2+ 2. ♕c4 ♕b7 3. ♖a1 ♖c8+ 4. ♕d3 e5 5. ♗c6 e4+ 6. ♕×e4 ♕×c6+

Diyagram 4

Max - Cal Fournier
Siyah hamlededir.
1... ♕×c5# (Cal Fournier'in bilerek oynamadığı hamle.)

Fransız Büyükhusta Fabien Libiszewski (sağda) satranççı kafadarlardan Aurélien karakterini başarıyla canlandırıyor.